

Відгук
офіційного опонента Лебедик Лесі Вікторівни
на дисертацію Штики Юрія Михайловича
«Розвиток аналітичної компетентності
майбутніх бакалаврів з економіки на засадах праксеологічного підходу»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за
спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

У останні роки перед системою вищої освіти України висувається завдання формування особистості фахівця-професіонала, яка б поєднувала глибокі фундаментальні теоретичні знання та практичну підготовку. Осмислення цього факту сприяє підвищенню відповідальності закладів вищої освіти за реалізацію нового підходу до навчання молоді і вимагає особливої уваги до рівня сформованості у них різноманітних професійних і особистісних якостей.

Актуальність проблеми розвитку аналітичної компетентності майбутніх бакалаврів з економіки визначається, перш за все, соціальним замовленням: до чого ми повинні готовати молодь у сучасних соціально-економічних умовах і що має змінитись у змісті, структурі та функціях підготовки бакалаврів з економіки? Здійснення актів переходу від теорії до практики, від минулого до майбутнього, від потенційного до актуального вимагає діяльності особливого типу – аналітичної діяльності. Через це необхідною є розробка нових підходів до економічної підготовки фахівців, які вбачають за основу професійної реалізації саме аналітичну діяльність.

Різні аспекти проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців з економіки знайшли відображення у публікаціях М. Артюшиної, Н. Кошелевої, В. Стрельникова, Г. Дутка, Л. Нічуговської, О. Набоки, Л. Петльованої та ін. Водночас у результатах дослідників не вичерпані усі аспекти і проблеми підготовки фахівців у галузі економіки, а тому недостатня теоретична розробленість проблеми і практична потреба її вирішення підтверджують актуальність дисертаційного дослідження – «Розвиток аналітичної компетентності майбутніх бакалаврів з економіки на засадах праксеологічного підходу».

Робота структурована відповідно до чинних вимог. У вступі обґрунтована актуальність, зазначені об'єкт, предмет, мета й завдання, коротко описано завдання та методи дослідження.

У першому розділі представлено вирішення первого і другого завдань дослідження. Зокрема, висвітлено результати науково-теоретичного аналізу різних аспектів феноменів «аналітична компетентність» та «розвиток аналітичної компетентності»; проаналізовано поняття аналітичної компетентності як важливої компоненти загальної компетентності майбутнього бакалавра з економіки; окреслено зміст їхньої майбутньої професійної діяльності; схарактеризовано особливості праксеологічного підходу як основи забезпечення якості аналітичної діяльності. Зокрема, під останньою розуміється цілеспрямований процес, у результаті якого первинна інформація, пов'язана з економічними процесами, перетворюється у вторинну, якісно більш довершенну інформацію завдяки вмінням аналізувати, синтезувати, узагальнювати, систематизувати, порівнювати, прогнозувати та оцінювати (суб'єктивно та об'єктивно). Це означення стало базисом для визначення аналітичної компетентності майбутніх бакалаврів з економіки, і потрібно відзначити, що тлумачення аналітичної компетентності саме через аналітичну діяльність є авторським.

Вибір праксеологічного підходу в підготовці майбутніх бакалаврів з економіки до аналітичної діяльності у роботі постає методологічним орієнтиром професійної підготовки.

Служно зазначається, що аналітична компетентність майбутніх бакалаврів з економіки має нетривіальну структуру: автор розглядає аналітичну компетентність крізь призму мотиваційного, когнітивного, діяльнісного і рефлексивного компонентів.

Теоретичне обґрунтування й розробка функціональної моделі розвитку аналітичної компетентності майбутніх бакалаврів з економіки на засадах праксеологічного підходу склали другий розділ дисертаційної роботи, у якому подано розв'язання третього завдання дослідження, зокрема теоретично обґрунтувань модель та представлено діагностичний апарат для визначення рівнів розвитку аналітичної компетентності означених фахівців.

Авторська функціональна модель ґрунтуються на методологічних принципах системності, студентоцентризму, використання компетентнісних задач, принципу динамічності і принципу моделювання. Заслуговують на увагу визначені автором педагогічні умови, урахування яких, як показує експеримент, веде до розвитку аналітичної компетентності майбутніх бакалаврів з економіки: стимуловання мотивації щодо аналітичної діяльності як способу професійного становлення; синтезоване застосування традиційних та інноваційних методів та форм організації професійної підготовки

бакалаврів з економіки, що забезпечують реалізацію аналітичної діяльності; використання навчально-методичного забезпечення, адекватного до змісту аналітичної діяльності; опанування майбутніми бакалаврами з економіки аналітичним інструментарієм.

Ефективність моделі визначається на основі діагностичного інструментарію, який складається із чотирьох критеріїв та семи показників, на основі яких схарактеризовано рівні розвитку аналітичної компетентності (початковий, шаблонний, продуктивний) та відслідковується динаміка.

Імпонують обрані методики для визначення кількісних показників: тест на оцінку критичного мислення Л. Старкі, який був адаптований О. Л. Луценко, авторський опитувальник «Основи аналітичної діяльності економіста» для визначення глибини і широти мислення, тест на встановлення закономірностей О. В. Губенка для визначення ступеня логічності мислення, тест на кмітливість О. В. Яковенко, методика дослідження гнучкості мислення, методика визначення впливу установки на результати розв'язування проблем, опитувальник креативності Д. Джонсона.

Одержані результати додатково передбачено опрацювати статистичними методами для підтвердження вірогідності висновків, які подано у третьому розділі дослідження і де деталізовано педагогічний експеримент.

Експериментальна база дослідження є достатньою для організації та проведення такого експерименту. Обрані статистичні методи є прийнятними і дозволяють зробити обґрунтовані висновки.

Не викликає сумніву наукова новизна роботи: вперше розроблено та теоретично обґрунтовано функціональну модель розвитку аналітичної компетентності майбутніх бакалаврів з економіки на засадах праксеологічного підходу, яка базується на використанні комплексу методологічних принципів і передбачає застосування нетрадиційних методів (методи інтерактивного навчання, метод проектів, метод кейсів, метод синектики, методи активізації пізнавальних мотивів, активні методи), засобів (компетентнісні задачі, матеріали мережі Інтернет, ситуативні інтерактивні завдання) і форм (тренінги, проблемні семінари, бінарні заняття та ін.), удосконалення навчально-методичного забезпечення фахових дисциплін і впровадження спецкурсу «Компетентнісні задачі економіки» та урахування зазначених педагогічних умов.

Автором уточнено змістові характеристики понять «аналітична діяльність»; «аналітична компетентність майбутніх бакалаврів з економіки», «розвиток аналітичної компетентності майбутніх бакалаврів з економіки»;

характеризовано структуру аналітичної компетентності майбутніх бакалаврів з економіки у єдності мотиваційного, когнітивного, діяльнісного та рефлексивного компонентів; розроблено діагностичний інструментарій для оцінювання рівнів розвитку аналітичної компетентності майбутніх бакалаврів з економіки; удосконалено шляхи й засоби професійної підготовки майбутніх бакалаврів з економіки у закладах вищої освіти, що спрямовані на розвиток аналітичної компетентності на засадах праксеологічного підходу.

У роботі подальшого розвитку набули наукові положення щодо застосування сучасних інтерактивних технологій у процесі професійної підготовки майбутніх бакалаврів з економіки у закладах вищої освіти.

Практичне значення отриманих результатів полягає в їх достатній готовності до впровадження в освітній процес професійної підготовки майбутніх бакалаврів з економіки для розвитку в них аналітичної компетентності, зокрема, розроблено навчальний посібник «Розвиток аналітичної компетентності студентів економічних спеціальностей» для супроводу спецкурсу «Компетентнісні задачі з економіки», до якого розроблені й підтвердили свою ефективність дидактичні матеріали, а також навчально-методичні матеріали до дисциплін «Аналіз фінансової діяльності фірми», «Стратегія розвитку підприємництва», «Економіка», «Економічна теорія», «Регіональний менеджмент».

Результати дослідження можуть бути використані науково-педагогічними працівниками для формування аналітичної компетентності фахівців економічних та інших спеціальностей, організації самостійної, індивідуальної роботи, при створенні методичних рекомендацій з професійно орієнтованих дисциплін, студентами у процесі підготовки науково-дослідних та кваліфікаційних робіт, наукових і творчих проектів, а також у системі підвищення кваліфікації фахівців з економіки.

Основні наукові положення дисертаційного дослідження опубліковано в 13 наукових і навчально-методичних працях (із них лише 2 – у співавторстві): 1 навчальний посібник, 6 статей у фахових виданнях України, 1 стаття у періодичному науковому закордонному виданні, яке індексується наукометричною базою Index Copernicus, 5 матеріалів апробаційного характеру. Характер і кількість наукових праць відповідають чинним вимогам до представлення результатів дисертаційного дослідження.

Зміст і результати дослідження відповідають паспорту спеціальності 13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти.

Водночас, як і кожна наукова робота, рецензоване дослідження має ряд дискусійних моментів, на які варто звернути увагу.

1. Наукова робота передбачає характеристику тезаурусу дослідження. Ми бачимо у тексті дисертації тлумачення усіх ключових понять, але використані у моделі терміни не всі пояснені у тексті роботи. Так, у четвертій педагогічній умові використано термін «аналітичний інструментарій», який по тексту роботи не має чіткої інтерпретації.

2. Сьогодні ми говоримо про професійну підготовку майбутніх бакалаврів з економіки і аналізуємо модель, у якій передбачено доповнення змісту фахових курсів: «Аналіз фінансової діяльності», «Стратегія розвитку підприємства» та інші. Детальне вивчення роботи підтвердило короткі приклади такого доповнення, але для використання на практиці цього мало. Варто було б хоча б у додатках навести повний методичний супровід дисциплін, до яких пропонуються авторські напрацювання.

3. За результатами педагогічного експерименту з'ясовано, що дослідження аналітичної компетентності відбувалося окремо за кожним показником, але ж в означені компетентності йдеться про неї як про інтегральну характеристику особистості. Тому відкритою залишилася позиція автора роботи про можливість інтегральної оцінки розвитку аналітичної компетентності.

Але зазначені зауваження не впливають на загальне позитивне враження від роботи.

Вважаю, що дисертаційна робота Штики Юрія Михайловича «Розвиток аналітичної компетентності майбутніх бакалаврів з економіки на засадах праксеологічного підходу» відповідаєпп. 9, 11, 12, 13, 14 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 р., № 943 від 20.11.2019 р.), а її автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки та суспільних наук
Вищого навчального закладу Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»

Л. В. Лебедик

